

Tomáš Garrigue Masaryk, označovaný **T. G. M.**, **TGM** nebo **prezident Osvoboditel** ([7. března 1850](#) [Hodonín](#)^[1] – [14. září 1937](#) [Lány](#)), byl český [státník](#), [filozof](#) a [pedagog](#), první [prezident Československé republiky](#). K jeho osmdesátým narozeninám byl roku 1930 přijat [zákon o zásluhách T. G. Masaryka](#) obsahující větu „*Tomáš Garrigue Masaryk zasloužil se o stát*“ a po odchodu z funkce roku 1935 ho parlament znovu ocenil a odměnil za jeho osvoboditelské a budovatelské dílo.^[2]

Masaryk pocházel z chudé rodiny. Otec, původem Slovák, byl kočí, matka pracovala jako kuchařka. Po studiích ve Strážnici, v Brně a ve Vídni roku 1876 promoval filosofickou prací o [Platónovi](#). Za studijního pobytu v [Lipsku](#) se roku 1877 seznámil se svou budoucí ženou, [Američankou Charlottou Garrigueovou](#) a roku 1878 se s ní v [New Yorku](#) oženil. Následujícího roku se ve [Vídni](#) [habilitoval](#) sociologickou prací o sebevraždě. Po vzniku české univerzity v Praze byl [1882](#) jmenován [profesorem filosofie](#). Založil a redigoval měsíčník [Athenaeum](#), inicioval [Ottův slovník naučný](#) a vstoupil do veřejného života kritikou tzv. [Rukopisů](#). Svě studenty vedl ke kritičnosti a vědeckosti v duchu [Augusta Comta](#) a jeho program „realismu“ se soustředil kolem týdeníku [Čas](#).^[3]

Roku 1890 Masaryk vstoupil s přáteli do [mladočeské strany](#) a v dalším roce byl zvolen poslancem [Říšské rady](#). Hájil jak větší autonomii českých zemí, tak také zájmy jihoslovanských národů, ale pro spory s radikálním vedením strany se roku 1893 mandátu vzdal. Ve snaze kultivovat české politické myšlení se Masaryk začal zabývat dějinami. Navázal na koncept [Františka Palackého](#) a přemýšlel o historickém poslání českého národa. Česká reformace a národní obrození jako projevy humanity mají podle něho širší, všelidský význam. Zároveň se ovšem Masaryk zabýval i sociálními otázkami, podporoval osmihodinovou pracovní dobu a všeobecné volební právo. Roku 1899 vystoupil s požadavkem na revizi procesu s [Hilsnerem](#) (tzv. [hilsneriáda](#)) a proti [antisemitským](#) pověrám a předsudkům. Roku 1900 založil [Českou stranu pokrokovou](#), za niž byl roku 1907 a 1911 znovu zvolen (jejím jediným) říšským poslancem. Na základě dlouhodobého studia a četných návštěv v [Rusku](#) publikoval od roku 1913 nejprve v [němčině](#) své nejrozsáhlejší a ve světě nejslavnější dílo „Rusko a Evropa“, které bylo posléze vydáno i v [češtině](#) a přeloženo do několika jazyků.^[4]

Svých styků, znalostí i zkušeností Masaryk bohatě využil, když roku 1914 několikrát cestoval na západ Evropy a prostřednictvím [R. W. Setona-Watsona](#) a dalších osobností seznamoval světové politiky s českými požadavky. Roku 1915 pak odcestoval společně s dcerou Olgou do [Švýcarska](#). Nemohl se již vrátit, protože na něho byl v Rakousku-Uhersku vydán [zatykač](#). Jeho spojku s domovem pak byli [Edvard Beneš](#) a další přátelé. Obeslal české krajany po světě, získal jejich podporu a v červnu 1915 v [Ženevě](#) poprvé veřejně vyhlásil požadavek samostatného státu. Téhož roku odjel do [Londýna](#), kde se stal profesorem na [King's College](#) a přitom neúnavně publikoval a přesvědčoval. Roku 1916 mu [Milan Rastislav Štefánik](#) připravil přijetí u francouzského [premiéra Aristida Brianda](#) v [Paříži](#), kde posléze vznikla [Československá národní rada](#).^[5]

V únoru 1917, když velmoci uznaly tehdy formulovaný československý požadavek, odjel Masaryk do Ruska shromažďovat vojsko, aby svému programu dodal větší váhu. [Československé legie](#) měly postupně až 50 tisíc mužů a operovaly hlavně v Rusku, byly však podřízeny Národní radě a zařazeny jako spojenci do francouzské armády. Masaryk sám řídil organizování legií. Po [říjnové revoluci](#) a separátnímu míru Ruska s Německem se vydal z Moskvy přes [Sibiř](#) do [Japonska](#), aby připravil přepravu legií do Francie. 7. března 1918 se vydal lodí do [Spojených států amerických](#), protože věděl, že prezident [Woodrow Wilson](#) bude mít v poválečném uspořádání světa a zejména [Střední Evropy](#) velmi významné slovo. V dubnu 1918 do USA dorazil. Přednášel, psal a agitoval zejména mezi krajany a dosavadní velké úspěchy legionářů

byly jeho pádným argumentem. Masarykova kniha „Nová Evropa“ přispěla k tomu, že prezident Wilson odmítl rakouské návrhy na [federalizaci](#) monarchie a postavil se za sebeurčení [slovanských](#) i jiných národů.^[6]

Zpráva o revoluci v Praze a [vzniku Československa](#) dne [28. října 1918](#) zastihla Masaryka ještě v Americe, stejně jako zpráva o jeho zvolení prezidentem. Cestou domů navštívil už jako prezident Anglii, Francii a Itálii i české legionáře a 21. prosince 1918 byl triumfálně uvítán v [Praze](#). Hned po volbách roku 1920 byl znovu zvolen, i když získal jen asi 65 % hlasů, a podobně i v dalších volbách roku 1927. Teprve při třetí volbě v roce 1934, kterou ústava prezidentu Osvooboditeli dovozovala a která proběhla jako manifestace pro demokracii, získal 73 % hlasů. **Komunisté a slovenští nacionalisté pro Masaryka nikdy nehlasovali.**^[7] Koncem roku 1935 Masaryk ze zdravotních důvodů abdikoval a 14. září 1937 zemřel. Jeho pohřeb byl velkou národní manifestací za svobodu a demokracii.

mládí - Moravské Slovácko

Masaryk se narodil jako „**Tomáš Jan**“^[8] krátce po bouřlivém revolučním roce [1848](#) na [Slovácku](#). Rodiče byli zaměstnanci na statku [Nathana Redliha](#).^[9] Tomášova matka [Terezie Masaryková](#) roz. Kropáčková ([1813–1887](#)) z [Hustopeč](#), pocházela z [Hané](#). Mluvila lépe [německy](#) než česky. Jeho otec Jozef Maszárík (také Masarik, či Masaryk, [1823–1907](#)) byl [Slovák](#) a pracoval jako kočí. Byl dlouho negramotný a psát ho naučil až syn Tomáš. Narodil se [25. února 1823](#) v [Kopčanech](#) na [Slovensku](#), které tehdy patřilo do [Uherského království](#); tak vznikla úřední podoba jeho příjmení (Maszárík). Tomáš Masaryk měl dva mladší bratry, Martina ([1852–1873](#)) a [Ludvíka](#) ([1854–1912](#)), jehož hustopečská tiskárna později svou produkcí výrazně podporovala Masarykovo veřejné působení.^[10] Další sourozenci, Jan a Františka, zemřeli ještě jako malé děti.

Po absolvování [čejkovické](#) školy studoval Tomáš Masaryk na reálném [gymnáziu](#) v **Hustopečích** a později na gymnáziu ve **Strážnici**, které však nemohl dokončit. Praktikoval krátce v hodonínské škole, učil se zámečnickem ve [Vídni](#), později kovářem v [Čejci](#), ale brzy nastoupil jako podučitel hustopečského reálného gymnázia a s pomocí vlasteneckého kněze a kaplana P. Františka Satory se chystal ke studiu na [německojazyčném](#) klasickém gymnáziu v Brně.^{[3][11]} Jeho nemajetní rodiče (otec pracoval jako panský kočí a posléze správce, matka jako **kuchařka v panských službách**) ho nemohli na studiích vydržovat. Dával proto kondice, jak bylo již tehdy obvyklé.

Někteří publicisté Masarykův původ po otci zpochybňovali především kvůli věkovému rozdílu 10 let mezi jeho rodiči, jejich odlišnému společenskému postavení a vzdělanosti. Vyskytly se i snahy „připsat“ k otcovství TGM jména statkáře Redliha či dokonce rakouského [císaře Františka Josefa I.](#) (císaři bylo v roce narození Tomáše Masaryka 20 let, narodil se 1830).^[12] Tato neprokázaná hypotéza rozvádí údajnou císařovu poznámku v osobním deníku z roku 1849 "Kropaczek erl." (česky "Kropáček/Kropáčková vyřízeno") jako vztahující se k Masarykově matce.^[13] Na přelomu let 2016 a 2017 měla proběhnout analýza DNA Masarykových příbuzných, která by vyvrátila nebo potvrdila domněnku o jeho příbuznosti s Františkem Josefem I.^[14] Výzkum byl však pozastaven na žádost pravnučky Tomáše Garrigua Masaryka Charlotty Kotíkové.^[15]

Brno, Vídeň, Lipsko, New York: Od 15 let se živil sám jako domácí učitel dětí bohatých rodičů. Na gymnáziu (studia byla přerušena [prusko-rakouskou válkou 1866](#)) v [Brně](#) byl podporován rodinou policejního ředitele [Antona Le Monniera](#), s nímž v roce [1869](#) odešel do Vídně, kde dostudoval na Akademickém gymnáziu. Po maturitě [1872](#) začal studovat [filosofickou](#) fakultu, kde ho silně ovlivnil nový profesor filosofie [Franz Brentano](#), který přišel do Vídně v dubnu

1874. Brentano začínal jako kněz a později se s církví rozešel, ale jeho realistická i když nikoli ateistická filosofie, založená na aristotelismu, Masaryka natrvalo poznamenala. Po smrti Antona Le Monniera, v roce 1873, našel nové místo v rodině [Rudolfa Schlessingera](#), generálního rady Anglo-rakouské banky, jehož syna vyučoval. Jako odměnu za úspěšnou maturitu mladého Schlessingera odjeli roku 1876 společně po Masarykově doktorátu (disertační práce „Podstata duše u Platóna“), na cestu po Itálii a Masaryk na roční pobyt na univerzitě v [Lipsku](#). Tam se Masaryk setkal s mladším krajanem [E. Husserlem](#) a seznámil s mladou klavíristkou [Charlottou Garrigue](#), dcerou [newyorského](#) podnikatele a [10. srpna 1877](#) byli zasnoubeni.

Masaryk chtěl ale před sňatkem získat [docenturu](#) filosofie na [vídeňské univerzitě](#), což sňatek, narychlo uspořádaný rodinou Charlotty v [New Yorku 15. března 1878](#), pozdrželo. Ve Vídni Masaryk živil rodinu a sebe suplováním na střední škole, přednáškami a kondicemi, ale vypůjčoval si také od přátel. Habilitoval se v březnu 1879 prací [Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der Gegenwart](#) (Sebevražda jako masový sociální jev současnosti) a začal bezplatně přednášet na univerzitě jako soukromý docent. Jeho habilitační práce tam vyšla roku 1881 a vzbudila zájem i v zahraničí. V roce 1879 se narodila dcera [Alice](#) a 1880 syn [Herbert](#).

Už jako student byl Masaryk literárně činný, napsal řadu studií a odborných statí. V lednu 1875 se stal předsedou [Českého akademického spolku](#) ve Vídni a začal se pravidelně stýkat s rodinou [Aloise Šembery](#) (1807–1882), profesora české řeči a literatury na vídeňské univerzitě.

Akademické působení: Spor o rukopisy

[Spor o pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského](#) se stal celonárodní aférou, využívanou i politicky. Masaryk se postavil na samém počátku sporu 1877 za vědecké prozkoumání jejich původu a tak se pro velkou část českých vlastenců (např. [Jan Neruda](#), spisovatelka [Eliška Krásnohorská](#) nebo básník [Adolf Heyduk](#)) stal dokonce „vlastizrádcem“. Bylo to poprvé, kdy se dostal do rozporu s obecným názorem a šel proti názoru „Ote národa“ [Františka Palackého](#). Rukopisné spory pak rušily i relativní klid a pohodu, kterou měl Masaryk po svém příchodu do Prahy v období 1882 až 1884. Stalo se tak po 13. únoru 1886, kdy v *Athenaeu* vyšel s Masarykovým doporučením [Gebauerův](#) článek, v němž žádá důkladné jazykové, estetické, historické, [paleografické](#) i chemické analýzy rukopisů.

Praha: Díky rozdělení [Univerzity Karlo-Ferdinandovy](#) na českou a německou část dostal místo mimořádného profesora filosofie na nově založené české univerzitě, proto se v létě 1882 s rodinou odstěhoval do Prahy a začal zde přednášet.

V českém prostředí – mnohdy ještě provinčním a politicky určovaném ambicemi českého nacionalismu – si vytvořil mnoho odpůrců. Jak svým otevřeným, rovnostářským přístupem ke studentům, kritikou romantického vlastenčení a přísně vědeckým přístupem k vykládaným tématům, tak u konzervativních katolíků a představitelů katolické církve svými názory na ni.^[16] Masaryk z racionálních pozic kritizoval některé rysy katolické církve, její centralismus a dogma o papežské neomylnosti. Viděl nutnost [náboženství](#) pro moderní společnost, ale náboženství chápal jako vnitřní a mravní postoj bez mocenských ambicí, jak ho s ním seznámil Brentano a jak je zažil zejména v americkém prostředí své ženy. Jako činorodý člověk se širokým rozhledem a světovými zkušenostmi si ale získal mnoho přátel mezi svými studenty a později i v okruhu lidí kolem revue *Athenaeum*, kterou založil. Na jejích stránkách poukazyval již v roce 1885 na nutnost zřízení druhé české univerzity (z univerzity v [Olomouci](#), založené roku 1573, již fungovala pouze Teologická fakulta).

Masaryk začal svou činnost na poli politiky. Zde našel spolupracovníky v [Josefu Kaizlovi](#) a [Karlů Kramářovi](#) a formuloval nový politický směr, který prosazoval „přesné vědecké poznávání věcí

proti romantické fantastice“ – [realismus](#). Revue [Čas](#) se stala od prosince 1886 tribunou realistů, v níž předávali své názory a postoje poměrně úzkému okruhu veřejnosti, i když podstatně širšímu než intelektuálního periodika [Athenaeum](#). Profesoru [Václavu Vlčkovi](#), v jehož vile „[Osvěta](#)“ nad [Nuselským údolím](#) od roku 1884 bydlel, pomáhal založit a rozvíjet časopis [Osvěta](#). V této vile se 14. září 1886 narodil jeho mladší syn Jan. Když však propukly rukopisné spory,^[17] právě kolem tohoto měsíčníku "Osvěta" se zformovala skupina obránců rukopisů vedená profesory historie [V. V. Tomkem](#) a J. Kalouskem a Masaryk musel Vlčkovu vilu opustit. Také se vzdal funkce vedoucího redaktora Ottova slovníku naučného, aby neohrozil jeho vycházení.

Masaryk hledal politické uskupení, kde by mohl prosazovat své zásady a názory. Po neúspěšných jednáních realistů se [Staročechy](#) byli koncem roku 1890 přijati k [Mladočechům](#), s nimiž na jaře 1891 získali [mandáty](#) do [Říšské rady \(celorakouského parlamentu\)](#), v prosinci 1891 byl Masaryk zvolen do [českého zemského sněmu](#). Ještě v témž roce předložil ve Vídeňské říšské radě návrh na zřízení druhé české univerzity na Moravě. Této otázce se věnoval i v dalších letech – ve svých článcích a sháněním podpory mezi vědeckou veřejností a studenty. V září 1893 se ale obou mandátů vzdal kvůli sporům s radikálním vedením strany.^[3] Přispěla také skutečnost, že se mu rodina rozrostla o další dvě děti – [Jana](#) a [Olgu](#).

V roce 1897 byl jmenován řádným profesorem a i nadále byl literárně činný. Napsal mnoho studií i vědeckých statí, inicioval vznik [Ottova slovníku naučného](#) a také psal články do odborných časopisů, jako byly [Naše doba](#) nebo [Čas](#) (který v letech 1901-1915 vycházel jako deník), na jejichž vzniku se aktivně podílel.

Masaryk kritizoval omezený rozhled a okruh zájmů českých politických i kulturních kruhů. Příčil se mu český [nacionalismus](#) a vystupoval i proti pověrám [antisemitismu](#). Ve svém projevu na Slovensku naopak atisemitismus obhajoval.^[18] V roce 1899 se zasadil o obnovení [procesu se Židem Leopoldem Hilsnerem](#), který byl odsouzen za vraždu mladé Češky [Anežky Hružové](#) v [Polné](#). Podle pověry, že Židé užívají krev mladých křesťanů při svých obřadech, část veřejnosti vraždu považovala za „rituální“. Podobně jako za [sporů o Rukopisy](#) byl opět vystaven ostrým útokům, a to i ze strany studentů, dokonce uvažoval o odchodu do země své ženy, ale Charlotta jej utvrdila, že jeho místo je právě v Čechách.^[19] V Čapkových „Hovorech“ Masaryk vzpomíná na proces v Polné a tzv. hilsneriádu takto: „Zlá kampaň byla ta „hilsneriáda“, když jsem se musel rvát s pověrou o rituální vraždě. Já jsem se zprvu o ten Hilsnerův proces nezajímal, ale přijel za mnou můj bývalý žák z Vídně, spisovatel Sigismund Münz, Moravan, a ten mě přiměl k tomu, že jsem vystoupil. O rituální pověře jsem znal knihy berlínského teologa Starcka, který vypsál vznik a historii té pověry. Řekl jsem panu Münzovi svůj názor o věci a on to oznámil veřejnosti v Neue Freie Presse. Tím jsem se dostal do té mely.“ Krom jiného sepsal a vydal dvě brožury o nutnosti revize polenského procesu, které jsou pracemi téměř detektivními.

Na přelomu března a dubna 1900 založil Masaryk Českou stranu lidovou – pokrokovou, později známou jako [Realistická strana](#). V té době nejen usilovně publikoval, ale i přednášel v různých městech mimo fakultu ([Plzeň](#), [Skuteč](#), [Sušice](#), [Strakonice](#), [Písek](#), [Vsetín](#), [Valašské Meziříčí](#), [Kopřivnice](#), [Kroměříž](#), [Modřany](#), [Kolín](#), [Velim](#), [Jičín](#), [Mělník](#) aj.)

V letních měsících roku 1902 přednášel na pozvání milionáře [Charlese R. Cranea](#) na [Chicagské univerzitě](#)^[20] a uspořádal mnoho veřejných vystoupení zejména pro [americké Čechy](#) a Slováky. Podobně v roce 1907, **kdy se účastnil kongresu o náboženské svobodě v Bostonu**. V letech 1907 a 1911 byl dvakrát zvolen poslancem vídeňské Říšské rady. V roce 1909 odhalil domnělé **dokumenty o velezradě Chorvatů a Srbů jako podvrhy** z dílny ministra zahraničí von Aehrenthala, který jimi chtěl legitimovat rakouskou anexi Bosny. Roku 1912 předložil návrh na zřízení druhé české univerzity v Brně, a na podporu této interpelace přiložil přes sedm tisíc petic,

v nichž se česká, moravská i slovenská města a obce vyslovily pro její urychlené zřízení. Roku 1913 začal v němčině vydávat své nejrozsáhlejší dílo *Rusko a Evropa*, hojně překládané a stále citované, protože je založeno nejen na důkladném studiu ruské odborné i krásné literatury, ale také na osobních setkáních a vlastních zkušenostech z cest do Ruska (1888, 1889, 1910).

První světová válka: Změna Masarykova postoje začátkem 20. století

Zpráva o vyhlášení první světové války jej zastihla v červenci 1914 na dovolené v saském [Bad Schandau](#). Viděl, jak Němci rukují s nadšením a "spořádaně", což u Čechů nepozoroval.^[21] Po špatných zkušenostech s Rakouskou vládou a zahraniční politikou z Říšské rady, Masaryk na začátku [první světové války](#) opustil svůj původní názor, že by Rakousko-Uhersko bylo možné reformovat do moderní federace, svazku autonomních zemí. Začal naopak uvažovat a připravovat nezávislost národů a vystoupení českého národa ze svazku Rakouska-Uherska.^[22] Ve své knize „[Nová Evropa: Stanovisko slovanské](#)“ ospravedlňoval boj proti monarchii, nutnost lepšího státoprávního uspořádání ve východní Evropě, a navázal na tradici úvah o možném uspořádání Evropy jako federace demokratických států. O 50 let později na to navázali zakladatelé [Evropské unie](#).

K dosažení politické samostatnosti působil jako hlavní činitel z těch, kteří pracovali na zviditelnění českého národa. Během války přesvědčoval státníky velmocí o potřebnosti a užitečnosti samostatného českého státu.

Odjezd z Čech, projev v Ženevě: Už na podzim 1914 se Masaryk vydal na kratší zahraniční cesty do západní Evropy, jak kvůli předání tajných dokumentů, tak aby získal doma těžko dostupné informace.^[23] V prosinci se pak vypravil do [Itálie](#) a odtud do [Švýcarska](#). V [Ženevě](#) jej pak zastihlo varování přátel, že na něj byl v Rakousku-Uhersku vydán zatykač a že se za žádnou cenu nemá vracet.^[24]

V Reformačním sále univerzity v Ženevě pronesl Masaryk 6. července [1915](#) svůj slavný projev k pětistému výročí upálení Mistra [Jana Husa](#), ve kterém vyhlásil boj habsburské nadvládě: „Odsuzujeme násilí, nechceme a nebudeme ho užívat. Avšak proti násilí budeme se hájit třeba železem.“ V blízkém [Chamonix](#) pod horou [Mont Blanc](#) ve [Francii](#) se setkal s [Milanem Rastislavem Štefánikem](#), který tam působil jako [meteorolog](#) a k Masarykovi se sám přihlásil. Ve Švýcarsku získal Masaryk [srbský](#) pas.^[25] Obdivoval organizovanost a dobré utajení sicilské [Mafie](#), proto se česká odbojová organizace, jako tajný spolek, nazvala [Maffie](#).^{[26][27]} Masarykovy přátele nazval „mafíány“ již v osmdesátých letech devatenáctého století rozzlobený [Julius Grégr](#), protože neustále a vytrvale zneklidňovali tehdejší politickou elitu svojí kritikou, připomínkami a návrhy. Právě oni se za první světové války stali hnací silou odboje a profesor Masaryk je poháněl z exilu.

Pobyt ve Francii a Anglii, spolupráce s Benešem a Štefánikem

Masarykův a [Štefáníkův](#) pomník v [Košicích](#) na [Slovensku](#)

V září 1915 emigroval za Masarykem [Edvard Beneš](#) a oba přesídlili do [Francie](#), kde se k nim připojil [Milan Rastislav Štefánik](#) (1880–1919), ve Francii naturalizovaný a s potřebnými styky.^[22] Masaryk oba dobře poznal v dobách jejich pražských studií (byl jejich učitelem na univerzitě), kdy je podporoval. Československé akce v Paříži svěřil Benešovi a sám ještě v září toho roku přesídlil do [Londýna](#). Na londýnské univerzitě King's College dostal Masaryk profesuru „pro slovanské věci“ a pozornost si získával přednáškami, veřejnými vystoupeními (například proti rakouskému ministrovi [Aloisi Aehrenthalovi](#)), žurnalistickou činností a osobními styky.

Také svou literární prací o Rusku, na které stále pracoval a jejíž části zveřejňoval – [Rusko a Evropa](#), *Rusko a Evropa a svět* (*Russia and Europe, The Spirit of Russia, The Spirit of Russia and the World*). Jako předseda [Československé národní rady](#), založené v roce 1916 v Paříži, budoval vytrvale zahraniční odboj a zdaleka se nespokojil pouze s vytvořením politické organizace. Koordinoval také zpravodajskou činnost nejen nitkami z domova, ale i z celého světa. Dostával dokonalé informace o špionážní, sabotážní a záškodnické činnosti Německa a Rakousko-Uherska v USA, kde mu informační službu zprostředkoval [Emanuel Voska](#). Měl přehled i o situaci v Rusku.

Pobyt v Rusku, vytváření československých legií

"Tomáš Garrigue Masaryk na Sibiři"; autor: [Pavel Vavrys](#); 2014; malba na dřevě - kruhový "střelecký terč" o průměru 60 cm; z cyklu [Česká paměť](#)

Ve vybudování silných zahraničních jednotek budoucího státu viděl Masaryk další nutný krok k jeho uskutečnění. Po [únorové revoluci](#) v [Petrohradě](#) přesídlil do [Ruska](#), kde dal rozhodující podnět k sestavení dalších samostatných [československých legií](#) z českých a slovenských přeběhlíků, zajatců i Čechoslováků žijících na Rusi. Po [Zborovské bitvě](#) (2. července 1917) vybudoval do konce roku 1917 více než [padesátitisícovou armádu](#) a zasloužil se o [stejný počet dobrovolníků v zajateckých spolecích](#), kteří byli [zálohou pro vstup do čs. legií](#). Tehdejší [Pražský pluk legií](#) nabídl T. G. Masarykovi symbolické „vlastnictví“ pluku, které TGM přijal a ještě za demokratické pounorové ruské vlády bylo realizováno a schváleno.

Vojskem byl přijímán jako jeho nejvyšší velitel–„tatíček“ a ruská [generalita](#) mu prokazovala [úctu, náležitou pozornost ještě neexistujícímu státu: čestné stráže, vojenské přehlídky a vítání místním obyvatelstvem. Masaryk byl osloven jako „gospodin preziděnt“](#). K budování legií využíval Masaryk prostřednictvím českých časopisů v Rusku ([Čechoslovák](#) a další), ale angažoval se i přímo na místě, návštěvami zajateckých táborů, nemocnic s raněnými vojáky i vzniklých osmi [pluků](#) vojska pěšího, několika jednotek [dělostřeleckých](#) a záložního korpusu. Jako [přízvisce letectví](#) zřídil u legií v Rusku i leteckou školu. [Podporoval též kronikáře, fotografy a filmaře pluků a dbal, aby u každého pluku byla i dobrá vojenská hudba, jejichž kapelníky byli i](#)

známí hudební skladatelé -např. skladatel Novotný padl v bitvě proti bolševikům na Mechové hoře po incidentu u Zlatoústu. Zařizoval jim zimní ubytování, promýšlel jejich taktiku, jmenoval velitele, zasloužil se o uznání legií jako součásti francouzské armády, propočítával a navrhoval cestu legií na francouzská bojiště včetně potřeby 256 ešalonů, byl „kvartýrmajstrem“ legií na [transsibiřské magistrále](#).

Pobyt v USA a vliv na prezidenta Wilsona: Do [první světové války](#) vstoupily v dubnu **1917** na straně západních spojenců i [Spojené státy americké](#). Po tzv. [Velké říjnové revoluci](#) v listopadu 1917 se zcela změnila celková situace v Rusku, když byl v [Brest-Litevsku](#) uzavřen [separátní mír Ruska s Německem](#), a tím i podmínky pro působení československých legií na jeho území. Z tohoto důvodu se **Masaryk rozhodl k daleké cestě přes Sibiř a Japonsko do USA, aby tam působil na prezidenta Woodrowa Wilsona, který tehdy již převzal evropské názory o možné transformaci rakouské monarchie do národnostně svobodného svazku autonomních států.**

To ovšem ještě neznamenalo podporu vzniku zcela samostatných států a zánik mnohonárodnostního [Rakouska-Uherska](#). Během strastiplné cesty lazaretním vlakem, na kterou se vydal v den svých 68. narozenin 7. března 1918, nejen zajišťoval místa budoucího pobytu legií, ale tvořil též svůj známý spis „[Nová Evropa](#)“. Ještě z [Tokia](#), kam dorazil z [Vladivostoku](#) přes tehdy Japonskem okupovanou [Koreu](#) a poté na lodi, poslal prezidentu Wilsonovi [memorandum](#) o stavu Ruska, v němž zdůraznil význam a úspěchy Československých legií. Dosáhl tak předpokládané pozornosti a účinku. Doporučoval tehdy západním spojencům, aby uznali ruskou [bolševickou vládu](#).^[28]

Dne 29. dubna **1918** Masaryk dorazil do [kanadského Vancouveru](#) a 5. května byl ke svému překvapení přijat jásajícími davy u [Michiganského jezera](#) v [Chicagu](#) a bezmála dvousettisícovým průvodem na jeho počest. Byl žádán o projevy a zasypáván květinami.^[28] V Americe zorganizoval velkou přesvědčovací kampaň mezi americkými Čechy a Slováky na podporu samostatného československého státu. K nim se připojili i představitelé [Rusínů](#). Po sepsání [Clevelandské dohody](#) pak následně 31. května 1918 podepsali zástupci krajanů v [Pittsburghu](#) [Pittsburskou dohodu](#) o společném státu.^[29]

Masaryk jednal s [diplomaty](#) řady zemí, organizoval zpravodajství, psal do novin a přednášel. K přesvědčení americké veřejnosti a státníků o československé věci pomohly i Masarykovy dobré styky s představiteli krajanů a vlivnými osobnostmi z jeho předcházejících návštěv u rodiny jeho manželky [Charlotty](#) a z tehdejších veřejných vystoupení. Prezidentovi Wilsonovi jeho poradci doporučovali, aby k poradám o ruské otázce přizval Masaryka jako znalce ruské problematiky.^[29] Do [Bílého domu](#) dorazil Masaryk 19. června.^[29] Přesvědčoval Wilsona, že válku je možno vyhrát jedině tehdy, bude-li rozbito Rakousko-Uhersko, největší spojenec Německa.^[29] Žádal o americkou pomoc s dopravou Československých legií z Ruska do Evropy, vyslovil se ale proti zamýšlené západní intervenci v [občanské válce v Rusku](#).^[29]

18. října 1918 Wilson veřejně změnil svoje dosavadní stanovisko a přispěl tak rozhodujícím způsobem k rozpadu [Rakouska-Uherska](#). Podpořil tím i vznik samostatného Československa. Masarykova [Washingtonská deklarace](#) se tak stala v podstatě zakládající listinou nového demokratického československého státu, [Republiky československé](#), ke dni **28. října 1918**.

Prezident Československa První období (1918–1920)

Cesta po Evropě

**Návrat T. G. Masaryka z exilu,
zastávka v Táboře, 21. 12. 1918**

TGM vystupuje z vlaku, po jeho pravé straně dcera [Olga](#), za ním zčásti skrytý syn [Jan](#)
foto [Josef Jindřich Šecht](#)

TGM vystupuje z vlaku, po jeho levé straně dcera [Olga](#) foto [Josef Jindřich Šecht](#)

[Československo bylo mezinárodně uznáno za samostatný stát a Masaryk byl 14. listopadu 1918 zvolen prvním prezidentem.](#) S dcerou [Olga](#) se vrátili lodí Carmania, po přistání v Británii přes Francii, Itálii a Rakousko dále vlakem.^[30] Přehlídku legií ve Francii, kde se setkal s francouzským prezidentem [Raymondem Poincaré](#), provedl v Darney 9. prosince 1918.^[30] Citát z jeho tamějšího projevu: „**[Bratři, vy jste to vyhráli, dejme teď jen pozor, když jsme na kopečku, abychom tam zůstali!](#)**“.^[31]

V Itálii ho se všemi poctami přijal král [Viktor Emanuel III.](#)

Cesta po českém území, první projev ve vlasti a prezidentský slib: Čerstvé československé hranice překročil Masaryk se svým doprovodem (jen jeho vlak měl 19 vagonů a dvě lokomotivy, před ním jel ještě vlak s legionáři) v pátek **[20. prosince v Horním Dvořišti](#)** na rakousko-české hranici,^[30] kde ho přivítalo nově zvolené [Národní shromáždění](#) Republiky československé. První veřejné vystoupení měl v [Českých Budějovicích](#) na zcela zaplněném hlavním náměstí, které bylo po něm pojmenováno. Triumfální prezidentův návrat do vlasti natáčel pozdější filmový režisér [Svatopluk Innemann](#). Následující den **[21. prosince](#)** Masaryk krátce veřejně vystoupil ve [Veselí-Mezimostí](#), v [Táboře](#), Benešově a pokračoval do Prahy, kde byl přijat davy občanů v průběhu slavnostní cesty Prahou. Začala projevy po vystoupení z vlaku **na [Wilsonově nádraží](#)** (hlavní uvítací projev přednesl [Alois Jirásek](#)), kantátou [Vítězslava Nováka](#) „**[Sláva Tobě, Masaryku](#)**“, pokračovala triumfální jízdou přes Václavské náměstí, slavnostními fanfárami Smetanovy Libuše z ložie Národního divadla, dále na zcela zaplněné Staroměstské náměstí a odtud po slavnostních projevech krásně vyzdobenou Mikulášskou (dnes Pařížskou) třídou na Malou Stranu.

[Ve Sněmovní ulici pak složil první oficiální slib prezidenta republiky \[Národnímu shromáždění\]\(#\).](#)^[30] Odmítl Kramářův návrh ústavy, podle kterého měl být prezident československa spíše ceremoniální figura bez velkých pravomocí.^[30] K triumfální cestě rozjásanou Prahou použil s předsedou sněmovny [Františkem Tomáškem](#) zcela odkrytý **[automobil Laurin & Klement 200 řady S](#)** místo císařského kočáru, který mu byl nabízen „jakožto dopravní prostředek nový a demokratický“. Do kočáru rakouského císaře, který pro slavnostní jízdu opatřil ve Vídni vyslanec Tusar, zasedli Masarykův syn Jan a dcera Olga, která prezidenta doprovázela na cestě z Ameriky.

Teprve pak mohl vyzvednout manželku [Charlottu Masarykovou](#) ve veleslavínském sanatoriu. V neděli [22. prosince 1918 přednesl na Pražském hradě své „První poselství“](#).

Založení Masarykovy univerzity a Masarykovy akademie práce: V roce 1919 podepsal jako prezident zákon č.50 Sb.z. a n., kterým byla v [Brně zřízena druhá česká univerzita se čtyřmi zakládajícími fakultami, která dostala jméno po svém zakladateli – Masarykova univerzita](#). 28. ledna 1919 se tam ustavily základní fakulty [lékařská](#), [právnícká](#), [přírodovědecká](#) a [filozofická](#).

V Praze v tomto roce zahájila s Masarykovou podporou po několikaleté přípravě svoji činnost badatelská technicko-ekonomická samosprávná instituce [Masarykova akademie práce](#), jejímiž členy byli většinou profesori a vedoucí ústavů technických vysokých škol. Návrh na její zřízení byl podán Národnímu shromáždění v den příjezdu prezidenta do vlasti 20. prosince 1918, vznik byl potvrzen zákonem č. 86 Sb. z. a nař. 29. ledna 1920.

Druhé období (1920–1927): Dne 27. května 1920 byl zvolen TGM prezidentem republiky podruhé a k volbě přijel s Františkem Tomáškem opět zcela otevřeným automobilem, tentokrát Praga Grand, typu G. Prezident Masaryk, otevřeně podporoval [sionismus](#), tedy ideový směr, jeho cílem bylo dobrovolné přesídlení Židů do [země izraelské](#) a vybudování a udržení [židovského státu](#).^[32] I díky vstřícnosti TGM a Československa jako takového, se v ČSR konaly hned tři [světové sionistické kongresy](#).^[32] Počátkem roku [1921](#) Masaryk překonal nebezpečnou trombózu, která vyvolala vážné obavy o jeho život. Manželka Charlotta se ale již nezotavila ze své těžké nemoci a [13. května 1923](#) zemřela. Již za její nemoci převzala dcera [Alice](#) roli „[první dámy](#)“ a zodpovědnost za prezidentskou domácnost, mimo svého angažmá v [Československém červeném kříži](#), který založila (pomohly i otcovy styky v Ženevě). Dcera [Olga](#) se v roce [1920](#) provdala za švýcarského lékaře [Henriho Revillioda](#) a tehdy byl TGM zvolen prezidentem podruhé. Tento rok byl rovněž rokem VII. Vsesokolského sletu a pan prezident, jenž byl členem Sokola již od třinácti let, přijel na [letenský](#) stadion na koni Hektorovi.^[33] Syn [Jan Masaryk](#) většinou pobýval jako diplomat v zahraničí.

T. G. Masaryk v této době pobýval často na Slovensku, nejen o dovolené - v [Bystrici](#), [Topoľčiankách](#), na [Hrušově](#)^[34], ale i služebně- např. 21. září [1921](#) se zúčastnil vojenské přehlídky bratislavských pluků v [Petržalce](#).

Podporoval budování letectva i armády na základě československých legií. Účastnil se manévrů, přehlídek, navštěvoval letiště a výcvikové prostory - jen v letech 1920–1922 navštívil šestkrát vojenský výcvikový prostor Milovice.^[35]

Masaryk představoval světu jeden z moderních a vyspělých států meziválečné Evropy. Pokud jeho síly dovolily, přispíval i k jeho dalšímu rozvoji. V [Edvardu Benešovi](#) měl ideálního ministra zahraničí. Další jeho spojenec [Milan Rastislav Štefánik](#), ministr obrany, zahynul v květnu [1919](#), když se jeho letoun za války s Maďary za nejasných okolností zřítil. [Alois Rašín](#), ministr financí, Masarykův někdejší protivník ale nyní spolehlivý spojenec, předčasně zemřel [1923](#) na následky atentátu a ve stejném roce zemřela i Masarykova žena Charlotta Garrigue. V [Antonínu Švehlovi \(agrární strana\)](#), předsedovi vlády, měl dalšího spojence. Na druhou stranu se stal [Karel Kramář](#), předseda ([Národně demokratické strany](#)), Masarykovým politickým odpůrcem, i když zůstali osobními přáteli.^{[36][37]}

Masaryk v [Karlových Varech](#) v roce 1931

V říjnu [1923](#) byl Masaryk jako prezident přivítán ve [Francii](#), [Belgii](#) a [Velké Británii](#), když předtím pobýval soukromě v [Egyptě a Palestině](#), na výroční cestě k pátému výročí vzniku [ČSR](#). Překonal též zápal plic, který se dostavil po oslabení vlivem úmrtí jeho ženy a nachlazení na zámku ve Hluboši. V následujícím roce navštívil univerzitu v Brně u příležitosti oslav jejího pětiletého trvání, kde ocenil tuto vysokou školu. Tehdy též vybral sochaře [Otakara Španiela](#) a [Jaroslava Bendu](#) pro úkol tvorby rektorských [insignií](#).

V roce 1924 stál též u zrodu časopisu [Přítomnost](#) novináře [Ferdinanda Peroutky](#).

Spolu s ministrem obchodu USA [Herbertem Hooverem](#), pozdějším americkým prezidentem, převzal v červenci [1924](#) záštitu nad „Prvním světovým kongresem o vědeckém řízení“ 1. PIMCO – *First Prague International Management Congress*, organizovaným Masarykovou akademií práce v Pantheonu [Národního muzea](#) v Praze. V roce 1926 také dohlížel na dostavbu nového velkého [Sokolského stadionu](#) v Praze na [Strahově](#), kam přijížděl z Pražského hradu na svém oblíbeném koni Hektorovi. O Velikonocích na Bílou sobotu dopoledne vyhlášoval ze schodiště Parlamentu (dnešního [Rudolfína](#) na [Palachově](#) náměstí v Praze) pravidelně „Mír [Československého červeného kříže](#)“ pěti minutami ticha a dopravního klidu po celé Československé republice. V létě 1926 se zúčastnil s celým generálním štábem velkého vojenského cvičení v [Milovicích](#).

Třetí období (1927–1934):

T.G.Masaryk, 81. narozeniny 1931; foto:[Karel Čapek](#), [Světobzor](#) 1931 č.22

V květnu [1927](#) byl zvolen prezidentem republiky potřetí. Rok poté se zúčastnil osobně slavnostního položení základního kamene k nové budově právnické fakulty [Masarykovy univerzity](#) v Brně.

Jako prezident Československé republiky též cestoval oficiálně po dalších českých, moravských a slovenských městech. V roce 1927 navštívil jako první hlava státu tehdejší [Palestinu](#), tedy území

dnešního [Izraele](#). Vyjádřil tím svoji podporu [sionistickému hnutí](#). V [Jeruzalémě](#) se setkal s filosofem [Hugem Bergmannem](#), pražským rodákem a ředitelem tamější [Národní a univerzitní knihovny](#). Navštívil také několik [kibuců](#), mj. známý [Bejt Alfa](#).^[38] Prezidentovu návštěvu Palestiny dodnes připomíná např. [Kavárna Masaryk](#) v tehdy vznikajícím [Tel Avivu](#).

Navštěvoval i zahajoval mnohé významné výstavy po celé republice a veletrhy (Praha, Brno). V roce 1928 i finančně podpořil výstavbu budovy spolku [Mánes](#) na dnešním Masarykově nábřeží v Praze. Podporoval též dostihový sport a na koni dojížděl i na závodiště ve Velké Chuchli, kde v květnu 1931 sledoval s předsedou vlády [Františkem Udržalem](#) celodenní dostihový program včetně Československého derby.

V roce 1926 a [1932](#) přijel na koni Hektorovi na VIII. a IX. [Všesokolský slet](#) na Strahově a 15. výročí republiky 28. října [1933](#) oslavil poslední projížďkou na novém koni Prahou v čele přehlídkového jízdního vojska od Muzea na Václavském náměstí až po Rudolfinum na dnešním náměstí Jana Palacha, kde sídlilo Národní shromáždění a byla zbudována slavnostní tribuna.

Čtvrté období 1934–1935

[Pátečníci](#) Masaryk a [Karel Čapek](#)

Prezidentem byl zvolen i [24. května 1934](#), počtvrté a naposledy i přes špatný zdravotní stav, ve Velké síni [Rudolfina](#), před svojí „Štursovou“ sochou z bílého mramoru (nyní je tato socha umístěna v Rotmayerově sále Pražského hradu). Tam Masaryk osobně vykonal slib prezidenta republiky. Poté odejel otevřeným automobilem přes Mánesův most na oficiální oslavu, tentokrát již ve Vladislavském sále Pražského hradu, kde byl osobně přítomen. Prezidentský slib byl přenášen v přímém přenosu Československým rozhlasem. Po nemoci však již nemohl jezdit na koni, ani „sokolovat“ a úřadovat, tak jak byl zvyklý -ochromená pravá ruka, [14. prosince 1935](#) [abdikoval ze zdravotních důvodů a pobýval na zámku v Lánech](#).

Hrob Masarykovy rodiny na lánském hřbitově

V téže roce předal v Lánech zlatý rektorský řetěz, vytvořený Otakarem Španielem ve spolupráci s Jaroslavem Bendou [rektorovi Masarykovy univerzity Janu Krejčímu](#). Jeho poslední veřejné vystoupení bylo [4. července 1937](#) [za Zborovských oslav na zcela zaplněném velkém Masarykově státním stadionu na Strahově](#). I tehdy použil otevřený automobil české výroby

Tatra T80 (dochoval se dodnes jako exponát [Národního technického muzea](#) v Praze). O nadšené atmosféře tohoto dne svědčí i [Nezvalova](#) báseň „4. červenec“.

Masarykova osoba bývá spojována většinou pouze s obdobím první republiky, ačkoli značnou část svého díla vytvořil již před ní, zvláště pokud jde o filozofickou realizaci jeho díla knižně, literární časopiseckou činnost a vynikající aktivitu v jeho třech poslanceckých obdobích ve vídeňské říšské radě. Masaryk byl označen za „**Prezidenta Osvoboditele**“ - oficiální titul zákonem č. 232/1935 Sb. z. a n., z 21. prosince 1935. Ještě za jeho života a prezidentování, k jeho osmdesátým narozeninám 7.3.1930, se národní shromáždění usneslo na zákoně „Masaryk se zasloužil o stát“ - [Lex Masaryk](#).

Masarykova smrt a pohřeb: V září 1937 vážně onemocněl a v pondělí 13. vzdali lékaři v pozdních nočních hodinách další boj o jeho život. Když T. G. Masaryk 14. září [1937](#) po zánětu plic zemřel, zemřel pro jeho obdivovatele symbol morální velikosti a velké autority.

Státní pohřeb se konal v úterý 21. září 1937 za zvuku [Svatováclavského chorálu](#) z Plečnickovy sloupové síně Pražského hradu a končil po více než devíti hodinách za modlitby „**Otčenáš**“ uložením do hrobu na Lánském hřbitově. Popsal jej dosti podrobně i [Karel Čapek](#) v úvaze „**Cesta devíti hodin**“ a dny smutku před pohřbem vyjádřil dobře [Jaroslav Seifert](#) impozantní básní „Osm dní“ známou jako „To kalné ráno, to si pamatuji, mé dítě“. Pietní chvíle fotograficky velmi podrobně dokumentoval zejména [Ladislav Sitenský](#). Pohřební řeč vedl přítel Masaryka a jeho rodiny kazatel [Jednoty českobratrské František Urbánek](#).^[39]

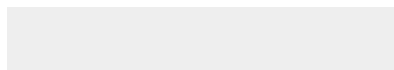
Masarykův politický odkaz: *Tato část článku je příliš stručná nebo [postrádá důležité informace](#). Pomozte Wikipedii tím, že ji vhodně [rozšíříte](#).*

- **Masaryk o politice:** Veškerá politika, zahraniční i vnitřní, je mně prováděním a upevňováním humanity; podřizují politiku příkázáním **ethickým**. Vím, že to stanovisko se někdy politikům, kteří se pokládají za velmi praktické a chytré, nelíbí; ale zkušenost, a myslím, nejen moje, dokazuje, že politika rozumná a poctivá (Havlíček!) je nejpraktičtější, neúčinnější a nejvýnosnější. Nakonec t.zv. idealisté, lidé slušní a čestní vždycky mívají pravdu a udělají pro stát, národ a lidstvo více než politikové, jak se jim říká, reální a chytrí. Chytráci jsou konec konců hloupí. Pojímám politiku, jako celý život jednotlivce a společnosti, *sub specie aeternitatis*.^[40]

Nevyřešené problémy

- V odpůrcích „[hradní politiky](#)“, jak představitelé výrazně protimasarykovské [pravice](#) i [levice](#) nazývali politický směr Masaryka a Beneše, měli tito dva politici tvrdé protivníky. Zastánci „hradní politiky“ ji ale označují za [liberální](#) a [reformní](#) politiku. Pro ještě nedostatečně vyvinutou politickou kulturu (politického konsensu) a poměrně nízkou míru zodpovědnosti politiků se během dvou desetiletí existence předválečné ČSR nepodařilo vyřešit konflikty mezi jejími zájmovými skupinami. Nejen mezi „Hradem“ a jeho protivníky, jak dokládají četné vládní a volební krize. Zájmy nových i starých zájmových skupin prorůstaly se zájmy četných úředníků státní správy a policie převzatých z dob monarchie. Za starých dob narostlá administrativa, sloužící ze značné části „místodržení“ a lokálním mocenským zájmům, se teprve pozvolna začala přeměňovat.

-

<u>Národnosti ČSR</u>		
celkem	13,5 mil.	
Češi	6,7 mil.	50 %
Němci	3,1 mil.	23 %
Slováci	2,0 mil.	15 %
Maďaři	0,8 mil.	5,5 %
Karpatorusíni	0,5 mil.	3,5 %
ostatní	0,5 mil.	4 %

[sčítání lidu 1921](#) zaokrouhleno

- Masarykovi a jeho spojencům v československé politice se nepodařilo prosadit [rozlučku církve a státu](#), neboť odpor [konzervativních katolických](#) kruhů proti oslabení jejich vlivu byl příliš silný.
- Na výtku spisovatele [Emila Ludwiga](#), že Masaryk jako prezident málo „socializuje“, T. G. Masaryk reagoval: „Stát nemá tolik peněz, aby mohl firmy od jednotlivců vykupovat.“ (E. Ludwig: Duch a čin.)

Nepodařilo se vyřešit [národnostní problémy](#) ČSR v duchu [federativního](#) uspořádání podle [švýcarského](#) vzoru. Prosadila se [centralistická](#) koncepce podle [francouzského](#) vzoru, která vedla k částečné [diskriminaci národnostních menšin v Československu](#) (německé, maďarské a polské) a k tzv. „[čechoslovákismu](#)“. Tím byla oslabena pozice předválečné ČSR vůči rostoucímu vlivu [nacistického](#) Německa i dalších expanzivních sousedů (Maďarsko, Polsko) na československém území. Velmi dobré podmínky měli naopak [ruští imigranti](#), kteří většinou patřili ke špičkové inteligenci.

Ocenění: K jeho osmdesátým narozeninám byl roku 1930 přijat [zákon o zásluhách T. G. Masaryka](#) obsahující větu „*Tomáš Garrigue Masaryk zasloužil se o stát*“ a po odchodu z funkce roku 1935 ho parlament znovu ocenil a odměnil za jeho osvoboditelské a budovatelské dílo zákonem č. 232/1935 Sb. z 21. prosince 1935.

Celkem sedmáctkrát byl Masaryk navržen na [Nobelovu cenu míru](#).^[41]

Po Masarykovi je pojmenován [řád Tomáše Garrigua Masaryka](#), jedno ze státních vyznamenání České republiky a bývalého Československa. Zasadil se o založení brněnské [Masarykovy univerzity](#), která byla po něm pojmenována již v roce 1919.

Roku 1997 vydala americká skupina [Faith No More](#) album [Album of the Year](#) s fotografií Masaryka na obalu.

Jméno Tomáše Garrigua Masaryka nese celá řada ulic a náměstí v České republice i v zahraničí.

Masaryk v kultuře

V seriálu *Gottwald* (1986) hrál Masaryka [Gustav Opočenský](#), ve filmu o [Karlu Čapkovi](#) *Člověk proti zkáze* (1990) [Svatopluk Beneš](#). V seriálu *České století* (2013) jej ztvárnil [Martin Huba](#), v televizním filmu *Zločin v Polné* (2016) [Karel Roden](#).

Chronologický přehled: Tato část článku není dostatečně **ozdrojována**, a může tedy obsahovat informace, které je třeba **ověřit**. Jste-li s popisovaným předmětem seznámeni, pomozte doložit uvedená tvrzení doplněním referencí na [věrohodné zdroje](#).

Studia

Pamětní deska na domě ve Vídni, kde Masaryk bydlel

- [1872](#) – [maturita](#) ve Vídni, zápis na [fakultu filosofickou Vídeňské univerzity](#), obor [filologie](#)^[42]
- [1876](#) – doktorát vídeňské univerzity v oboru filosofie^[42]

Pedagogická činnost *stručný přehled*

- [1876–1877](#) – roční pobyt na univerzitě v Lipsku
- [1879](#) – [habilitace](#), soukromý docent na Vídeňské univerzitě^[43]
- [1882](#) – mimořádný profesor filozofie, [Česká univerzita](#) v Praze^[44]
- [1896](#) – řádný [profesor Karlovy univerzity](#) (ordinář)^[42]

Soukromý život

- [1850](#) – narozen v [Hodoníně](#)
- [1869](#) – odchod z [Brna](#) do [Vídně](#)
- [1877](#) – setkání s [Charlottou Garrigue](#) v [Lipsku](#), zasnoubení
- [1878](#) – sňatek v [New Yorku](#)^[45]
- [1879](#) – narození dcery [Alice](#)^[45]
- [1880](#) – narození syna [Herberta](#)^[45]
- [1882](#) – přistěhování do Prahy s rodinou
- [1886](#) – narození syna [Jana](#)^[45]
- [1890](#) – narození dcery Eleanor (2. března) a její úmrtí 18. července
- [1891](#) – narození dcery [Olgy](#)^[45]
- [1914](#) – v [exilu](#) s dcerou [Olgou](#) - manželka a tři děti zůstaly v Čechách

- [1915](#) – úmrtí syna [Herberta](#)^[45]
- [1918](#) – návrat do Prahy z [exilu](#)
- [1923](#) – úmrtí manželky [Charlotty](#)
- [1937](#) – zemřel na [zámku v Lánech](#)

Politická činnost (v letech 1914–1918 v kontextu souvisejících událostí)

Dům ve Vídni, kde Masaryk bydlel v době studií

Vídeň

- [1875](#) – předseda [Českého akademického spolku](#) ve [Vídni](#)
- [1877](#) – prosadil vědecké prozkoumání [zfalšovaných rukopisů](#)

Praha a Vídeň

- [1882](#) – po přistěhování do [Prahy](#) politická činnost, mj. i nový politický směr [realismus](#)
- [1887](#) – první cesta do [Ruska](#), [1888](#) – druhá cesta do [Ruska](#)
- [1890](#) – jednání se [staročechy](#) a po neúspěchu u nich přijat k [mladočechům](#)
- [1891–93](#) – poslanec [Říšské rady](#), [mandát](#) za [mladočechy](#)^[46]
- [1891–93](#) – [Český zemský sněm](#), [mandát](#) za [mladočechy](#)
- [1893](#) – vzdal se obou [mandátů](#)^[47]
- [1899](#) – [polenská aféra](#), [Hilsneriáda](#), po odsouzení [Leopolda Hilsnera](#) za údajnou [židovskou rituální vraždu české dívky](#) prosadil revizi procesu
- [1900](#) – založení [české strany lidové](#) (od [1905](#) [Česká strana pokroková](#)), tzv. „realisté“^[48]
- [1902](#) – na pozvání [Chicagské univerzity](#) přednášky a veřejná vystoupení v [USA](#), mj. s [americkými Čechy](#) a Slováky (po sňatku druhá cesta do USA)
- [1906](#) – soudní spor, hájen [Václavem Boučkem](#) proti žalobě 306 katechetů pro [urážku na cti](#)
- [1907–14](#) – podruhé poslancem [Říšské rady](#) s [mandátem](#) realistů
- [1907](#) – třetí cesta do [USA](#) účast na sjezdu pro svobodu náboženství, další veřejná vystoupení, přednášky a setkání s osobnostmi, mj. s americkými Čechy a Slováky

- [1909](#) – protest proti zinscenovanému [Záhřebskému procesu](#), úspěšné odhalení komplotu ministerstva zahraničí v [Říšském sněmu](#)
- [1910](#) – třetí cesta do [Ruska](#)

První světová válka

- [1914](#) – v září a říjnu cesty ve věci české samostatnosti do [Holandska](#) (v červenci propukla [první světová válka](#)), v prosinci do [Itálie](#) a [Švýcarska](#), kde už zůstal (s dcerou Olgou), psal velení ruské carské armády, aby nestříleli po československých přeběhlících, kteří odhodí zbraň, budou mít bílý šátek kolem krku a začnou zpívat "Hej Slované.."

Švýcarsko

- [1914–15](#) ze [Ženevy](#) společně s ostatními organizace exilového hnutí proti [Rakousku-Uhersku](#), kontakty k [exilu](#) a [krajanům](#) v [Evropě](#), [USA](#)
- [1915](#)
 - 1915 – v březnu ve [Švýcarsku](#) první tajná schůze pozdější [Maffie](#)
 - [4. a 6. července](#) – proslovy v [Curychu](#) a v [Ženevě](#), vyhlášení požadavku české samostatnosti mimo [Rakousko-Uhersko](#) (což se rovnalo [velezradě](#))
 - 3. září – ve Švýcarsku veřejné prohlášení [Maffie](#) k zastupování českého národa v zahraničí, rozdělení úloh (Masaryk do Londýna na universitu, Beneš do Paříže, [Sychrava](#) ve Švýcarsku pro tajné spojení s Prahou)

Paříž, Londýn

- 1915
 - září – odjezd z [Ženevy](#), přes [Paříž](#) do [Londýna](#)
 - říjen – nástupní přednáška na [Londýnské univerzitě](#) (profesura slavistiky), mj. o samostatnosti národů a rozpuštění [Rakouska-Uherska](#)
 - v Paříži založeno [Comité d'action tchèque à l'étranger exilovými](#) a krajanskými organizacemi [Čechů](#) a [Slováků](#)
[14. listopadu](#) vyhlásilo zřízení nezávislého česko-slovenského státu za svůj cíl
 - Masaryk předkládá britskému ministrovi zahraničních věcí plán na vytvoření budoucího společného státu [Čechů](#), [Srbů](#) a [Chorvatů](#) (přesněji – předpokládané „Svobodné Čechy“ se měly spojit s předpokládaným „Srbochorvatskem“).^[49]
- [1916](#)
 - únor – [Comité d'action tchèque à l'étranger](#) přejmenováno na Česko-slovenskou národní radu, Masaryk zvolen předsedou
také v únoru Masarykovo jednání s francouzským premiérem [Aristidem Briandem](#), umožněné [Štefánikovým](#) prostřednictvím, zprávy o jednání a požadavku samostatnosti ve francouzském a anglickém tisku
 - další jednání v [Anglii](#) o budoucím samostatném státě

Rusko

- [1917](#)

- květen – Masarykův příjezd do [Ruska](#) a jednání o založení československých jednotek včetně jejich rozšiřování
- červenec–srpen – Masarykovy návštěvy v lazaretech, zajateckých táborech a u legií
- září–říjen – Masarykova příprava přezimování legionářských korpusů
- 15. říjen – první transport téměř 1500 čs. legionářů z Ruska do Francie lodí tzv. severní cestou (lodí z Murmaně)
- prosinec – [Francie](#) povolila zřízení čs. jednotek na svém území
- [1918](#)
 - únor – [Spojenci](#) uznali čs. jednotky v Rusku jako část čs. jednotek ve Francii, záměrem bylo je přesunout do Francie a tam je spojit, záměr se nezdařil (jednotky se z [Ruska](#) vracely ještě dva roky po skončení války), ale zprávy o statečnosti v bojích s jak německými, tak bolševickými vojsky měly svůj kýžený propagandistický účinek v jednáních se státníky
 - v [Londýně](#) vychází Masarykovo dílo *The New Europe – [Nová Evropa: Stanovisko slovanské](#)*, politický program uspořádání poválečné Evropy
 - březen – Masaryk vyráží z [Moskvy](#) do [Vladivostoku](#) ([Transsibiřskou magistrálou](#)) a přes [Koreu](#), [Japonsko](#) a [Kanadu](#) do [USA](#)

USA

- 1918
 - květen – triumfální přijetí deseti tisíci lidí v [Chicagu](#) jako i o něco později v [New Yorku](#), následovalo turné po [USA](#), během kterého Masaryk loboval pro čs. samostatnost, i na řadě setkání s představiteli a organizacemi krajanů, jejichž počet byl odhadován na více než milion, četné zprávy v tisku (mj. [The Washington Post](#) a [New York Times](#))
 - [Pittsburská dohoda](#) mezi americkými Čechy a Slováky, kterou Masaryk také podepsal, [Slovákům](#) je v ní v budoucím společném státě zaručena vlastní [správa](#), vlastní [parlament](#), vlastní [soudnictví](#) (což všechno ale v první [Ústavě ČSR](#) z roku 1920 chybělo a bylo pramenem protestů, nespokojenosti a rozbrojů až do rozpadu ČSR)
 - 19. června – Masarykovo jednání (první ze čtyř, probíhala až do listopadu), s prezidentem [Wilsonem](#) v [Bílém domě](#), Masaryk dosáhl Wilsonovy plné podpory
 - [28. června](#) – prezident Wilson vyhlásil že [USA](#) sledují osvobození slovanských národů z německé a rakouské nadvlády
 - [29. června](#) – Francie uznala Česko-slovenskou národní radu (ČSNR) jako základ budoucí čs. vlády s T. G. Masarykem v čele (především Benešova a Rašínova práce)
 - [9. srpna](#) – [Británie](#) obdobně uznala ČSNR jako vládu a navíc vyhlásila [Čechoslováky](#) za spojence
 - [3. září](#) – [USA](#) obdobně uznaly ČSNR jako vládu a spojence

- [5. října](#) – [Rakousko-Uhersko](#) předkládá USA mírovou dohodu a zároveň uznalo [Čtrnáct bodů prezidenta Wilsona](#) (z 8. ledna 1918), kterými požadoval autonomii národů [Rakouska-Uherska](#)
- [14. října](#) – [Beneš](#) a [Rašín](#) oznámili v [Paříži](#) založení [Prozatímní česko-slovenské vlády](#), s Masarykem jako premiérem
- [15. října](#) – [Francie](#) uznala Prozatímní československou vládu
- [16. října](#) – Masaryk ve Washingtonu formuluje prohlášení československé samostatnosti („prohlášení nezávislosti československého národa prozatímní vládou československou“) jako předseda prozatímní vlády
- [17. října](#) – rakousko-uherský císař [Karel I.](#) zveřejnil svůj [manifest o federativním uspořádání své říše](#)
- [18. října](#) – Masaryk zveřejnil [Washingtonskou deklaraci](#) (na které v předcházejících dnech Beneš horečně pracoval, Masaryk mu její konečné znění tento den telegrafoval z Washingtonu do Paříže) a vyhlásil jménem Prozatímní česko-slovenské vlády samostatný Česko-slovenský stát
Wilson odmítl návrh mírové dohody, předložený 5. října Rakousko-Uherskem, poukázal na snahy Čechoslováků a jihoslovanů o samostatnost a že je na nich rozhodnout o nabídce Karla I.
- [23. – 26. října](#) – sjezd [Středoevropské unie](#) ve [Filadelfii](#), T. G. Masaryk zvolen jejím prezidentem, přednesl a u zvonu nezávislosti i podepsal její deklaraci, jednání zástupců [Rusínů](#) s Masarykem, podpis [dohody](#) o připojení [Podkarpatské Rusi](#) k budoucímu státu, při zaručení [autonomie](#) (nebyla splněna, teprve až těsně před rozpadem ČSR první vlažné reakce centralistické čs. vlády)
- [28. října](#) – Karel I. přijímá Wilsonovo prohlášení z 18. října a nabídl okamžité [příměří](#) (tento den platí také jako den vzniku ČSR, když se v Praze přítomná skupina politiků „muži 28. října“ dozvěděla o kroku Karla I. a narychlo vyhlásila samostatný stát)
- [30. října](#) – [Slovenská národní rada](#) vyhlásila v [Martině](#) Deklaraci slovenského národa své založení a spojení [Slovenska](#) s [českými zeměmi](#), vycházela přitom nejen z četných ústních dohod ale i písemných závazků mj. i [Pittsburské dohody](#), původní [Martinská deklarace](#) (originál) se ale „ztratila“^[zdroj?]
- [13. listopadu](#) – [Národní výbor](#) vyhlásil [Prozatímní ústavu](#)
- [14. listopadu](#) – [Revoluční parlament](#), který právě vznikl z Národního výboru (a brzy se přejmenuje na [Revoluční národní shromáždění](#)), zvolil Masaryka prezidentem samostatného státu (v Revolučním parlamentu ale nebyly zastoupeny [národnostní menšiny](#), zejména ani početných [národnostních](#) menšin německých, rusínských, rumunských a maďarských)
- [18. listopadu](#) – vytvoření společného státu a autonomie, jak dohodnuty ve [Filadelfské dohodě](#), schváleny Národní radou uherských Rusínů v USA, hlasování v kostelech po bohoslužbách, 67 % Rusínů se vyslovilo pro
- [4. prosince](#) – [Spojenci](#) uznali Československo

Československo

Masaryk na návštěvě v kibucu [Bejt Alfa](#) v [britské mandátní Palestině](#) v roce 1927

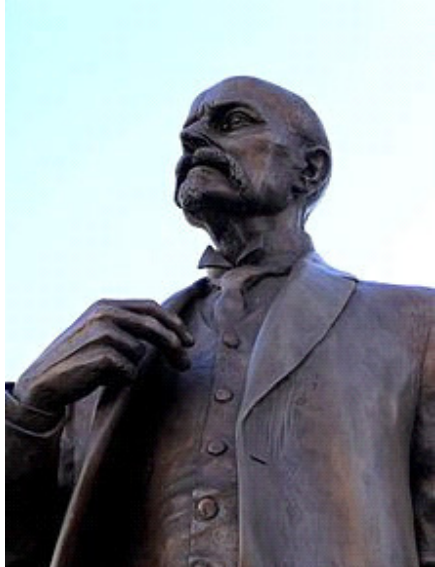
- 1918
 - [20. prosince](#) – Masaryk překročil z Rakouska nové čs. hranice a po přivítání Národním shromážděním v Horním Dvořišti a občany na náměstí v Českých Budějovicích, veřejném vystoupení ve Veselí-Mezimostí, [Táboře](#) a Benešově přijel [21. prosince](#) do [Prahy](#), a byl bouřlivě vítán nadšenými davy. Ve Sněmovní ulici vykonal slib prezidenta Republiky československé.
 - V neděli 22. prosince pronáší T. G. Masaryk na Pražském hradě "První poselství" prezidenta republiky
 - podzim [1918](#) – jaro [1919](#) – čs. legionáři a vojenské jednotky zakročili proti snaze [Německa](#), [Maďarska](#) a [Rakouska](#) obsadit a anektovat části hraničních území
- [1919](#)
 - [1919–20](#) – mezinárodní jednání a dohody o definitivních čs. hranicích (mírové smlouvy z [Versailles](#), [St. Germain](#), [Trianonu](#) a [Sèvres](#), čs. záležitosti pod Benešovým vedením)
 - [1919](#) – [8. května](#) na setkání rusínských rad v [Užhorodě](#) vyhlásila nově založená Karpatoruská ústřední národní rada připojení [Podkarpatské Rusi](#) k Československu, vycházela při tom z [Filadelfské dohody](#) zaručující [autonomii](#).
- [1920](#)
 - 29. února vyhlásilo [Revoluční národní shromáždění](#) novou [Ústavu](#) (platila až do obsazení [Sudet](#) a nacistické okupace), která mj. vycházela z [doktríny](#), [ideologie](#) jednotného „[československého národa](#)“
- [1920](#)
 - Masaryk [podruhé zvolen prezidentem stejně jako i potřetí a počtvrté](#) v letech [1927](#) a [1934](#)
- [1935](#)
 - [14. prosince](#) pro nemoc a stáří ve svých pokročilých 85 letech [abdikoval](#)

Masaryk zemřel [14. září 1937](#) na [zámku v Lánech](#) za přítomnosti rodiny a svého nástupce, druhého prezidenta Československé republiky [Edvarda Beneše](#).

Dílo

Masarykův pomník naproti [Matyášově bráně](#) na [Hradčanech](#) v Praze

Masarykova socha v centru [Karlových Varů](#)

- ***Prinzipien der Soziologie, Vídeň 1877***
- *Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der Gegenwart* (Sebevražda jako masový sociální jev přítomnosti), Vídeň 1881. [dostupné online](#)
Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty, ÚTGM, Praha 1998, Praha 2002 (4. č. vyd.) [dostupné online](#)
- *O hypnotismu, magnetismu zvířecím*, Vídeň 1880 [dostupné online](#)
- *Theorie dějin podle zásad T. H. Bucklea*, Praha (1883), [dostupné online](#)
- *Blaise Pascal, jeho život a filosofie*, 1883, [dostupné online](#)
- *Blaise Pascal a Humeova skepse*, Praha (1884)
- *O studiu děl básnických*, Praha 1884, 1924 [dostupné online](#)
- *Základové konkrétné logiky*, Praha 1885, [dostupné online](#)
- *Spor o Kanta*, Praha 1885, 1924
- *Slovanské studie – Slavjanofilství I.V. Kirjejevského*, Praha 1885

- *O studiu děl básnických II – Příspěvky k estetickému rozboru*, Praha 1886
- *Náčrt sociologického rozboru*, Praha 1886
- *Versuch einer concreten Logik* (Pokus o concretní logiku), Vídeň 1887
Pokus o konkrétní logiku, třídění a soustava věd, [MÚ](#), Praha 2001 (1. č. vyd.)
Základové konkrétní logiky, třídění a soustava věd, [MÚ](#), Praha 2001 (2. č. vyd.)
- *Několik myšlenek o úkolech českého studentstva*, Praha 1889
- *J. A. Komenský* Praha 1892, Praha 1920 (2. vyd.)
- *O Kollárovi*, Praha 1893
- *Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození*. Praha 1895, Praha 1908 (2. vyd.), [Dostupné online a jako e-kniha](#).
- *Naše nynější krise*. Praha 1895. [Dostupné online a jako e-kniha](#).
- *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace*. Praha 1896, Praha 1908 (2. vyd.), 168 s., [ISBN 80-900095-1-4](#), Jan Kanzelsberger (4. vyd.) Praha 1990. [Dostupné online a jako e-kniha](#).
- *Česká otázka – Naše nynější krize – Jan Hus*, [ÚTGM](#), Praha 2000 (Česká otázka 8. vyd., Naše nynější krize 7. vyd., Jan Hus 9. vyd.)
- *Karel Havlíček*, Praha 1896
Karel Havlíček, Praha 1904 (2. oprav. a dopln. vyd.). [Dostupné online](#).
Karel Havlíček, snahy a tužby politického probuzení, [ÚTGM](#), Praha 1996 (4. vyd.)
- *Moderní člověk a náboženství*, Praha 1896. [Dostupné online a jako e-kniha](#).
Moderní člověk a náboženství, [MÚ AV ČR](#), Praha 2000 (2. vyd.)
- *O nynější evoluční filosofii*, Praha 1896
- *O národech jako úvod do filosofie dějin*, Praha 1898
- *Jak pracovat?* (přednášky z roku 1898), Praha 1926
- *Palackého idea národa českého* (německy roku 1898, česky 1912), Praha 1926. [Dostupné online](#).
- *Hus českému studentstvu*, Praha 1899, 1919
- *Mnohoženství a jednoženství*, Praha 1899
- *Nutnost revidovati proces polenský*, Praha 1899
- *Význam procesu polenského pro pověru rituelní*, Praha 1900, německy Vídeň 1900 [dostupné online](#)
- *O pověře rituelní*, Praha 1900
- *Právo přirozené a historické*, Praha 1900 [dostupné online](#)
- *Hospodářský a sociální význam vzdělání*, Praha 1900
- *Osm hodin práce*, Praha 1900, 1905
- *O oprávněnosti a prospěšnosti osmihodinové práce*, Praha 1900, 1905, 1924
- *Rukověť sociologie. Podstata a metoda*, Praha 1900, 1901
- *Naše politická situace*, Praha 1901. [Dostupné online](#).

- *Augustin Smetana a jeho filosofie sociální*, Praha 1901
- *Ideály humanitní*, Praha 1901, 1919. [Dostupné online a jako e-kniha.](#)
- *Otázka sociální*, Praha 1896, německy 1898
Otázka sociální: základy marxismu filosofické a sociologické I. a II., MÚ AV ČR, Praha 2000 (6. č. vyd.). Dostupné online a jako e-kniha ([1. díl](#); [2. díl](#); [3. díl](#); [4. díl](#)).
- *Los von Rom!*(anglicky), Praha 1902
- *Desorganisace mladočeské strany*, Praha 1903
- *Organisujme se ku práci*, Praha 1903
- *V boji o náboženství*, Praha 1904
- *O svobodě náboženské a volnosti přesvědčení*, Praha 1904
- *Národnostní filosofie doby nejnovější*, Praha 1905
- *Problém malého národa*, Kroměříž 1905, Praha 1905, Praha 1937 (první a druhé vydání knižní), Praha 1947 (třetí vydání), 4. vydání [ISBN 80-900073-1-7](#), Vydavatelství Neutralita, Praha 1990
- *Přehled nejnovější filosofie náboženství*, Praha 1905 [dostupné online](#)
- *Politická situace, poznámky ku "Poznámkám dr. Kramáře"-reforma volebního zákona a rozpuštění říšské rady*, Praha 1905
- *Politika vědou a uměním*, Praha 1906
- *Zrcadlo katechetům*, Praha 1906
- *Inteligence a náboženství*, Praha 1906, 1907
- *Americké přednášky*, Praha 1907, 1922
- *Freie wissenschaftliche und kirchlich gebundene Weltanschauung und Lebensauffassung*, Wien 1908
- *Věda a církev*, Praha 1908
- *Za svobodu svědomí a učení*, Praha 1908. [Dostupné online.](#)
- *Student a politika*, Praha 1909, 1923
- *Tak zvaný velezrádný proces v Záhřebě*, Praha 1909
- *Žena u Ježíše a Pavla*, Praha 1910
- *Demokratismus v politice*, Praha 1912
- *Nesnáze demokracie*, Praha 1913. [Dostupné online.](#)
- *Přechod ze střední školy na školu vysokou*, Praha 1913, 1919
- *Válka a hospodářství, hospodářský boj Anglie a Německa*, Praha 1914
- *Problém malých národů a evropská krise*, Londýn 1915 (anglicky), Berlín 1922 (německy), Praha 1926
- *Slované ve světě (Svět a Slované)*, Paříž – Londýn 1916 (francouzsky a anglicky), Praha 1919

- *Spomienky*, Londýn 1917
- *The New Europe*, London 1918
- *Rusko a Evropa, Rusko a Evropa a svět* (od 1915 řada vydání v různých řečech) *Rusko a Evropa I. – III.*, ÚTGM, Praha 1995–96 (rev. vyd., 3. díl 1. vyd.)
- *Budoucí Čechy*, Praha 1919 [dostupné online](#)
- *Nová Evropa: Stanovisko slovanské*, Praha 1920 [Dostupné online a jako e-kniha](#).
- **O bolševictví, Praha 1921**
- *Das Neue Europa*, C.A.Schwetschke uhd Sohn/Verlagsbuchhandlung, Berlin 1922
- *The Slavs after the War*, London 1922
- *O ženě*, Praha 1929
- *Slované po válce*, Praha 1923 "Les Slaves après la guerre", Paris 1923 "Slowienje po wójnie", Lublaň 1923 "Sloviane po wojnie", Varšava 1924
- *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918.*, Praha 1925 ([dostupné online](#)), 1930, 1936 ([dostupné online](#)), 1938. [Dostupné online a jako e-kniha](#). *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918.*, ÚTGM / MÚ AV ČR, Praha 2004, [ISBN 80-86142-17-5](#) / [ISBN 80-86495-27-2](#)

Odkazy Reference

- [Skočit nahoru ↑ Záznam narození v matrice](#)
- [Skočit nahoru ↑](#) Zákon č. 232/1935 Sb. z 21. prosince [1935](#)
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b ^c](#) *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 7, str. 83.
- [Skočit nahoru ↑](#) *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 7, str. 84-92.
- [Skočit nahoru ↑](#) *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 7, str. 92-96.
- [Skočit nahoru ↑](#) *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 7, str. 96-98.
- [Skočit nahoru ↑](#) *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 7, str. 99-102.
- [Skočit nahoru ↑](#) [Matriční zápis o narození a křtu](#)
- [Skočit nahoru ↑](#) [Pravdu o Redlichově vile přináší výstava](#)
- [Skočit nahoru ↑](#) <http://www.slovník-nakladatelstvi.cz/nakladatelstvi/l-masaryk.html>
- [Skočit nahoru ↑](#) *Ottův slovník naučný*, díl 16, str. 934.
- [Skočit nahoru ↑](#) [Zidek, P.: Příliš mnoho náhod: byl Masaryk tajným levobočkem rakouského císaře?](#)
- [Skočit nahoru ↑](#) GLOCKNER, David. *Císařův prezident*. Praha: Knižní klub, 2015. [ISBN 978-80-242-4764-9](#).
- [Skočit nahoru ↑](#) CAMERON, Rob. Will DNA test solve Habsburg imperial mystery?. *BBC News* [online]. BBC, 2016-12-29 [cit. 2017-02-10]. [Dostupné online](#). (anglicky)
- [Skočit nahoru ↑](#) [Česká televize](#). DNA TGM II. *Reportéři ČT* [online]. Česká televize, 2017-02-06 [cit. 2017-02-10]. Pro přehrání může být třeba použít Flash. [Dostupné online](#).
- [Skočit nahoru ↑](#) Podrobněji viz ŠMÍD, Marek. Masarykův konflikt s katolickou církví na přelomu 19. a 20. století. *Historický obzor*, 2001, 12(11/12), s. 265–270. ISSN 1210-6097.

- [Skočit nahoru](#) ↑ Masaryk, T.G.: "Příspěvky k aesthetickému rozboru RKho a RZho", články v Athenaeu č. III, Praha 1886. "Skizze einer sociologischen Analyse der sogenannten Gberger und Khofer Handschrift" in Archiv fur slavische Philologie, 1887.
- [Skočit nahoru](#) ↑ Lidové noviny 22.09.2017, Rubrika: Seriál LN, Strana: 18, Titulek: T. G. M. vlastními slovy, T. G. M. ve slovech jiných
- [Skočit nahoru](#) ↑ K. Čapek, [Hovory s T. G. Masarykem](#).
- [Skočit nahoru](#) ↑ Sato, Tomoko. *Mucha*. 1. vyd. Köln: Taschen, 2015. 96 s. [ISBN 978-3-8365-5009-3](#)
- [Skočit nahoru](#) ↑ T.G. Masaryk: *Světová revoluce*. Praha 1925, str. 10 a 11; viz i Čapkovy "Hovory s T.G. Masarykem", letní pobyt 1914 v Bad Schandau.
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b PACNER, Karel](#). *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Nakladatelství BRÁNA, 2012. 720 s. [ISBN 978-80-7243-597-5](#). S. 44-59. Dále jen PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*.
- [Skočit nahoru](#) ↑ http://www.rozhlas.cz/pred100lety/odboj/_zprava/kudy-kracel-masaryk-na-podzim-1914--1407900
- [Skočit nahoru](#) ↑ http://www.rozhlas.cz/pred100lety/odboj/_zprava/po-stopach-masarykovych-zimnich-cest--1444301
- [Skočit nahoru](#) ↑ <http://schol-methodicus.eu/JT-TGM.htm>
- [Skočit nahoru](#) ↑ Karel Čapek, Hovory s TGM
- [Skočit nahoru](#) ↑ Jan Hajšman, Česká mafie - vzpomínky na odboj doma. Publikováno 1935, Orbis (Praha).
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b PACNER, Karel](#). *Osudové okamžiky Československa*. S. 59-62
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b ^c ^d ^e PACNER, Karel](#). *Osudové okamžiky Československa*. S. 62-66
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b ^c ^d ^e PACNER, Karel](#). *Osudové okamžiky Československa*. S. 115-118
- [Skočit nahoru](#) ↑ Preclík Vratislav: TGM a jeho legionáři právě před sto lety, in ČAS č. 116, str. 8-16, ročník XXIV, registrace Ministerstva kultury ČR 7435, ISSN 1210-1648, říjen-prosinec 2016
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b YEGAR, Moshe](#). *Československo, sionismus, Izrael*. Praha: Victoria Publishing, 1997. 235 s. [ISBN 80-7187-087-0](#). S. 39.
- [Skočit nahoru](#) ↑ [Karel Čáslavský](#): *Hledání ztraceného času*. Sokolské slety, červen-červenec 1920, Letná
- [Skočit nahoru](#) ↑ <http://www.zitava.sk/historia-pozitavia/oblubene-miesta-t-g-masaryka-na-hornom-pozitavi>
- [Skočit nahoru](#) ↑ <http://www.milovky.cz/clanky/historie-v-nekterych-datech/historie.html>
- [Skočit nahoru](#) ↑ LUSTIGOVÁ, Martina. *Vztah Masaryka a Kramáře - Za války a v republice* [online]. Český rozhlas, 2006-05-14 [cit. 2012-01-14]. [Dostupné online](#).
- [Skočit nahoru](#) ↑ Viz též ČECHUROVÁ, Jana. Kramář a Masaryk. *Historický obzor*, 1998, 9 (3/4), s. 71–74. ISSN
- ↑ T.G.M.: Židovský prezident? [Lidové noviny](#), 5. října 2017, s. 20.
- [Skočit nahoru](#) ↑ http://svk7.svkk1.cz/ar1-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0203406-Urbanek-Frantisek-18661948/
- [Skočit nahoru](#) ↑ Časopis [Světobor](#) 1931, č. 22.

- [Skočit nahoru](#) ↑ [Nominace T. G. M. na Nobelovu cenu za mír](#) na www.nobelprize.org (anglicky)
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b ^c](#) KOL. *Ottův slovník naučný*. Praha: J. Otto, 1900. [Dostupné online](#). Kapitola 16. díl, Lih-Media, s. 934-936.
- [Skočit nahoru](#) ↑ Oznámení přednášek soukr. docenta Masaryka (německy). *Wiener Zeitung*. 5. 9. 1879, s. 16. [Dostupné online](#).
- [Skočit nahoru](#) ↑ Z české university. *Národní listy*. 19. 8. 1882, s. 3. [Dostupné online](#).
- ↑ [Skočit nahoru k: ^a ^b ^c ^d ^e ^f](#) [Soupis pražských obyvatel, Masaryk Tomáš, 1850](#)
- [Skočit nahoru](#) ↑ Výsledek voleb do Rady říšské. *Národní listy*. 5. 3. 1891, s. 1. [Dostupné online](#).
- [Skočit nahoru](#) ↑ Ze Strakonice, 27. září. *Národní listy*. 28. 9. 1893, s. 3. [Dostupné online](#).